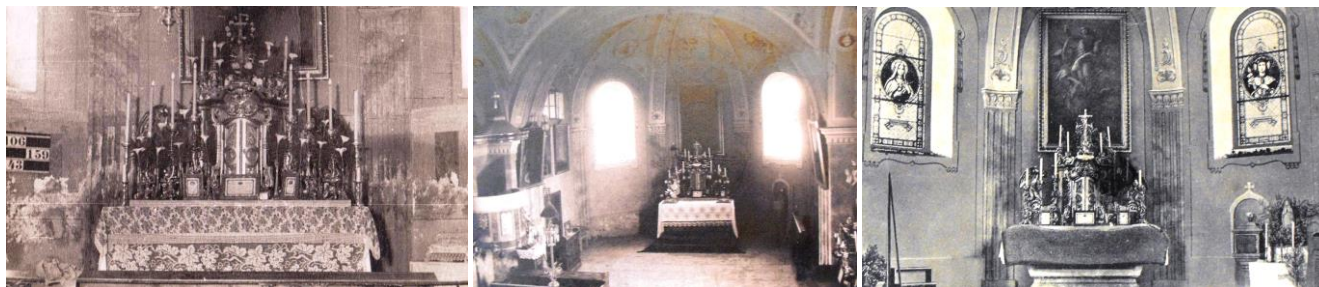

MÚLTIDÉZŐ

X I . É V F O L Y A M , 2 0 2 2 . I I . S Z Á M

Mint előző számunkban említettük, ezúttal a szécsenyi templom oltárképét és annak alkotóját szeretnénk megidézni.

1. kép - A főoltár 1925 előtt; 2-3. kép - A szentély az 1926-os felújítás után

A szécsenyi templom titulusa 1820-37 között változott meg, amikor „alapjaitól” Ebergényi Lajos és Ebergényi Benedek újjáépítette azt. A templom helyén korábban az evangélikus templom állt, amit 1642-ben szenteltek fel, aminek Szent János evangélista volt a titulusa, az oltárkép a Háromkirályokat ábrázolta. Ekkor Telekesi Török János és felesége Gersei Pethő Margit a kegyurai. Tormási Péter 1674-es vizitációja szerint a templomnak nem volt ablaka, tornyának felső része romos, és már a katolikusok használták. Kazó István 1698-as vizitációjakor már a Hevenessy család a templom kegyúra, az „evangélikusoktól elvett” templom „szegény és kicsi, kőből” volt, „tornya is harangja” is volt. A faszobrokkal díszített Háromkirályok szárnyasoltár még állt. A templom alatti kriptába a patrónus család temetkezett. Az 1713-as vizitáció, amit Scacchi Ferenc tartott, némi ellentmondást tartalmaz, ugyanis eszerint csak 3 katolikus család volt Szécsenyben, és lutheránus pap szolgált a faluban. 1725-ben Schilson János Mihály, Szécseny katolikus földesura szentélyt épített az evangélikus templomhoz. A Festetics család inkább a kastély kápolnáját tartotta fontosnak, a soproni Schaller Istvánnal 1761-ben festette ki azt. (Valószínű, hogy a szécsenyi templom főoltára előtte a kastély kápolnájában volt, a bécsi barokkra jellemző stílusa erre vall.)

4. kép - A főoltár még az eredeti biedermeier falfestéssel; 5. kép - Nicolas Poussin: Mária mennybevétele 1649-50, olaj; 6. kép - Ferdinand von Lütgendorf: A szécsenyi templom oltárképe, olaj 1836

1780-ban Szily János vizitációjakor Batthyány Alajos volt a templom kegyúra, és már 260 katolikus volt Szécsenyben. A szécsenyi templom tulajdosa valószínűsíthetően Ebergényi István alatt lett Szent István, amikor ő volt a Szécseny földesura (1782-1810). Az 1857-es kataszteri térkép még Szent István templomnak mutatja a szécsenyi templomot.

Böle András 1841-es vizitációjából tudunk meg a legtöbbet az oltárképről: „Ekkorig csak egy főoltár vagyon benne, és a falon függő aranyos rájával díszített Nagy Boldog Asszony képe, Pozsonyban lakozó Báró Lütgendorf által rajzoltatott 400 forintért. Oldalon a széltől függ szinte egy aranyos rájában Szt. István jó magyar királyt ábrázoló jeles kép, melyet többször említett T. Ebergényi Benedek édesatyjának, Nagy Ebergényi István királyi tanácsosnak örök emlékére saját költségén bécsi rajzoló Fischer Ignác által készíttetett.”

7. kép - A művész rézkarc önarcképe 1810-ből; 8-9. kép - A művész önarcképei

Lyka Károlytól tudhatunk meg legtöbbet Ferdinánd Lütgendorfól (hol egy f-fel, hol 2 f-fel van írva a neve). „A würzburgi születésű báró Lütgendorf-Leinburg Ferdinánd képművész és rézkarcoló az országgyűlés kedvéért költözött Bécsből Pozsonyba; 1826-29-ben nagy rézkarcolásban adta ki egy sereg magyar mágns és követ arcképét, valamennyit arccal rajzolva. Oly jó volt a híre, hogy a bécsi Adolf Kunike, aki Rómát járt festő volt, egy ideig nála időzött, hogy útmutatása mellett tökéletesítse magát festésben. A diétán részt vett püspökök révén, akikről szintén készített arcképet, oltárképmegrendelésekhez is jutott, s egy tucat ily munkája maradt Magyarországon. Sokáig, 1840-ig Pozsony volt a székhelye, aztán visszatelepedett szülővárosába.” (Lyka: A táblabíró világ művészete) Családja eredetileg Vesztfáliából származott, apja Carl Friedrich August von Lütgendorff, katonatiszt volt. A festő Friedrich Carl Theodor Lütgendorff 1785. január 24-én született, az arisztokrata köröktől eltérően nem tiszt, vagy közszolgálati pályára lépett, hanem inkább művészettel foglalkozott. 1801-3 között Münchenben Seidelnél és Hanbergnél festészetet és grafikát tanult. 1803-10 közt Bécsben folytatta tanulmányait Heinrich Friedrich Fügernél. 1812-ig Rorschachban, majd St. Gallenben dolgozott. 1813-tól a csehországi Karlsbadban találjuk, mint szabadúszó festő és grafikus, majd 1822-ig Párágában élt. 1836-ban, amikor a szécsenyi templom oltárképmegbízását kapta, Pozsonyban magán festőiskolát alapított. Egyre több oltárképmegbízást vállalt (Eperjes, ferences templom - 1838, Schemnitz templom, Pozsony, Kisjenő). Szülővárosába való visszaköltözése után már csak miniatúrafestéssel foglalkozott, itt halt meg 1858. április 28-án. Lütgendorfnak a szombathelyi szemináriumban is volt egy rézkarca a diétai sorozatából, Vidos Lajos nagyprépost hagyatékából került ide.

Nicolas Poussin (1594-1665) viszonylag kisméretű, *Mária mennybevétele* olajfestménye (57x40 cm) ma Louvre-ban található, Lütgendorf feltételezhetően személyesen láthatta, a színélmény innét maradhatott meg benne, azonban valószínű inkább annak rézmetszet-másolatáról (Jean Pesne rézmetsző 1623-1700) készítette a szécsenyi templom nagyméretű oltárképét, ez a rézmetszet valószínű a birtokában volt. Ebergényi Benedek rendelte meg tőle az oltárképét Pozsonyban, ahol Vasvármegye országgyűlési követeként rendszeresen megfordult, minden bizonnyal a festő műtermében is többször járt. Ő adhatta meg az oltárkép méreteit is, ami miatt Lütgendorfnak meg kellett nyújtania a kompozíciót, így az égbe emelkedő csoport sokkal távolabb van a horizonttól, mint Poussinnál, és a tájképi sáv is szélesebb a szécsenyi oltárképen. (A szécsenyi templom oltárképe korábban a Szent Istvánt ábrázolta, ez volt a templom tulajdosa is. Ebergényi Benedek mindenképp szerette volna kitölteni az oltár mögötti falfelületet, azért növeltette meg a kompozíciót Lütgendorffal.) Lütgendorf a szécsenyi oltárképen Mária arcát kicsit karcsúbbra vette, így az kicsit eltér a poussini női ideáltól, Mária feje köré pedig glóriát festett. A lebegő drapériákat néhol leegyszerűsítette (ezek az egyszerűsítések nem láthatók Jean Pesne rézmetszetén). Poussin műhelye egyébként *Mária mennybevétele*nek egy pandantját is megfestette, ez méretben kicsit (nem sokkal) nagyobb az eredetinel, itt Mária fölött kicsit több eget látunk.

A korábbi Szent István oltárkép szerzőségével kapcsolatban azonban kételyeink támadhatnak, ugyanis Ignaz Fischer bécsi rajzoló nem ismer a művészettörténet, ráadásul a lipárti templomkönyvek is megemlítik a nevét, mint aki a lipárti oltárképet festette, ami valójában oltárszobor. (Úgy gondoljuk, hogy egy ilyen nevű művész inkább csak felújította az oltárokat.) A Szent István kép képkeretének stílusa megegyezik az oltárképével, talán ugyanabban a műhelyben készült. Ami felveti azt a lehetőséget, hogy a Szent István kép akár Lütgendorf műve is lehet. (Katasztrofális, siralmas állapotban van!) Stíluskritikai alapon Lütgendorf több festményével is összevetjük, és sok rokonságot találunk közöttük. A tér és milióábrázolások is közös nevezőre hozhatók, illetve a történelmi téma sem idegen a Pozsonyban tevékenykedő művésztől.

10. Nicolas Poussin műhelye: Mária mennybevétele, olaj; 11-12. kép - Jean Pesne részmetsetre Mária mennybevételéről és annak áttükrözése, amiről Lütgendorf dolgozhatott

13. Liszt Ferenc portréja 1826; 14. kép - Női portré, ceruzarajz 1926; 15-17. kép - Diétai követek portréi, rézkarcok 1826

18-22. kép - Diétai követek portréi, rézkarcok 1826

Meg kell állapítani, hogy Lütgendorf kiváló portrétista volt, mind grafikában, mind festészetben. A reformkori országgyűlések arcképcsarnoka, a 125 portré nemzeti érték, ha nincs is meg minden darabja, így Ebergényi Benedeké sem,

amit biztosan szintén elkészített. (A legtöbb portré a Pozsonyi Szlovák Nemzeti Galériában található, de itt látható a legtöbb olajképe is a művészeknek.) A szécsenyi templom sekrestyéjében lévő Ebergényi Benedek portrén olyan fiatal a falu földbirtokosa, hogy akkor valószínűleg még nem volt országgyűlési követ, így annak alkotójában ne keressük a festő keze nyomát.

23-27. kép – Diétai követek portréi, rézkarcok 1827

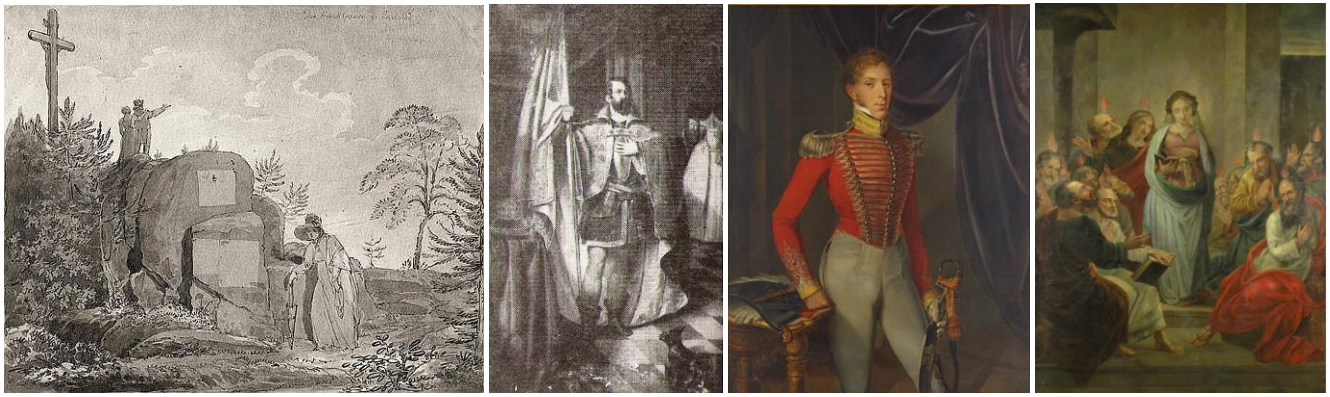
28-32. kép – Diétai követek portréi, rézkarcok 1827

33-37. kép – Diétai követek portréi, rézkarcok 1828

38-42. kép – Diétai követek portréi, rézkarcok 1828-29

43. kép - Karlsbadi jelenet, lavírozott tus; 44. kép - A szécsenyi templom régi Szt. István oltárképe, olaj; 45. kép - Edward, walesi herceg portréja, olaj; 46. kép - Pünkösöd, olaj

Lütgendorf az 1830-as évek közepén volt a pályája csúcán, Ebergényi Benedek épp ekkor kereste fel a megbízással. Olajfestmény portréi átgondolt kompozíciók, biztos rajztudásról árulkodnak, pontos megfigyelésekre épülnek, markáns kifejező erővel rendelkeznek. Színben visszafogottak, általában szürkével megtörték, érzelmi tartalommal bírnak, női portréi kifejezetten meghittek, kedvesek. A drapériák anyagszerűek, a többalakos kompozíciói viszont nehézkesek, kivéve, mint a szécsenyi templom oltárképe esetén, ha nem klasszikus nagy mesterek műveinek másolatai.

47. kép - Nő a tükör előtt, olaj 1934; 48.kép - Férfi portré, olaj 1832; 49. Női portré, olaj; 50. kép - Férfi portré, olaj 1837

A szécsenyi templom oltárképére valamiért eddig nem figyelt fel igazán a művészettörténeti kutatás, és alkotója sem nagyon ismert idehaza. Pedig felszentelése pillanatában, 1837-ben, a szécsenyi templom nagyszerű stílusjegységet valósított meg, építészetileg a klasszicizmushoz tartozott, belső díszítőfestészete a copf stíuselemeit is felmutatva biedermeier hatás alatt született, különösen a képtükrök motívumai, festői megoldásai. Azonban vitathatatlanul a templom legszebb ékessége Lütgendorf monumentális oltárképe volt, hála Ebergényi Benedek jó ízlésének, műveltségének. Értékeinket ideje jobban megismerni és legfőképp megbecsülni.

51. kép - Férfiportré, olaj 1836; 52.kép - Női portré, olaj 1838; 53. Női portré, olaj 1936; 54. kép - Családkép, elefántcsont, tempera